

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ส่วนหนึ่งส่งผลทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ มากกว่าทางด้านจิตใจ เกิดความเสื่อมทรามของสังคม คีลธรรมและจริยธรรม การแข่งขันด้านคุณภาพและสมรรถภาพต่างๆ ของผู้เรียนไม่ทัดเทียมระดับสากล จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ในประเทศ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคนไทย ให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบัน ที่เป็นสังคมของโลกยุคข้อมูลสารสนเทศด้วยแล้ว ผู้ที่สามารถจะดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้ อย่างมีความสุข ต้องเป็นคนที่สามารถพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองได้ รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหาและนำความรู้ ประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปปรับปรุง ประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับสถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 4)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดไว้ในมาตรา 22 เกี่ยวกับแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษานั้นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 21 - 22)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา จึงจะต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ โดยผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เป็นประชากรที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งจะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการร่วมมือ และแข่งขันกับประชากรของประเทศอื่นๆ และมีศักดิ์ศรีอยู่ในสังคมโลกต่อไป ครูและผู้จัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนในด้านการแสวงหาความรู้ ทั้งจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และให้

ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลจากความรู้เหล่านั้นไปสร้างสรรค์ความรู้ของตน (กรมวิชาการ. 2545 : 4 - 5)

การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิต อัน ได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพนั้น ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยจะต้องร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จะต้องส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสพัฒนาขึ้นเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ มีคุณภาพเพิ่มพูนขึ้นสูงสุดตามศักยภาพของตน และครูเอง ก็มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียน ได้มีการทำงานเป็นทีม และมีการแสดงออกอย่างอิสระ เช่น การทำโครงการ โดยเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง และเป็นผู้มีส่วนร่วม ในทุกกระบวนการ และทุกกิจกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน เต็มตามศักยภาพของแต่ละ บุคคล และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน รวม 5 ขั้นตอน คือ ขั้นนำหรือสำรวจความต้องการ ขั้นเตรียมการ ขั้นการดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ขั้นประเมินผล และขั้นสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ (กรมวิชาการ. 2545 : 16 - 21)

ด้วยเหตุที่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จึงนับเป็นภารกิจที่สำคัญของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูทุกคนที่ต้องมีความตระหนัก มีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในทุกขั้นตอน แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู จำนวนมาก ที่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้ง ขาดความรู้ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตามขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมได้เท่าที่ควร (กรมวิชาการ. 2546 : 5) ประกอบกับ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังพบข้อสังเกตที่บ่งชี้ ว่า สถานศึกษาบางแห่ง ยังมีปัญหาการปฏิบัติงาน ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น ผลการวิจัยของศักดิ์ดา ทรัพย์ขวัญเมือง (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี มีสภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับปัญหา โดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ยังมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายชิ้น เช่น

ผลการวิจัยของประกอบ กุฎ โปธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาในการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามทัศนะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และธนบุรี ชื่นวัฒนา (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา การบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ โรงเรียน ประถมศึกษาเขตเทศบาลที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ และผลการวิจัย สอดคล้องกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวม แตกต่างกัน

จากการศึกษาผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ปีการศึกษา 2547 ที่ผ่านมา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 มีคะแนนเฉลี่ย โดยภาพรวมนั้น ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทุกระดับชั้น เช่น ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 40.40 วิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 35.63 วิชาวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.54 และในวิชาภาษาอังกฤษ มีคะแนน เฉลี่ยร้อยละ 35.38 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. 2548 ก : 12) นอกจากนี้ ยังมี ข้อสนเทศ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปประเด็นปัญหา ได้ว่า ปัจจุบันครูยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญหรือความจำเป็น ที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยังยึดติดกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาแต่ละบทเรียน ครูบางคนยังขาด ความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ และขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่สิ้นเปลือง รวมทั้ง ขาดการส่งเสริม สนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจทำการศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เพื่อให้ได้ ข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์ สำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญของสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้งโดยรวม และรายด้าน

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวม และรายด้าน

3.2 บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันไป ทั้งโดยรวมและรายด้าน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัย ได้นำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของกรมวิชาการ (2545 : 16 - 21) มากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภูมิที่ 1 ต่อไปนี้

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
สถานภาพ	ระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
1. ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2. ครู	1. ด้านการนำหรือสำรวจความต้องการ 2. ด้านการเตรียมการ 3. ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. ด้านการประเมินผล 5. ด้านการสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 2,498 คน จำแนกเป็น ผู้อำนวยการสถานศึกษา 179 คน และครู 2,319 คน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากประชากร โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) คือ แบ่งกลุ่มตามอำเภอที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา และกำหนดให้มีในทุกอำเภอ แล้วแบ่งชั้นจำแนกตามสถานภาพ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง 322 คน จำแนกเป็น ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครู จำนวน 297 คน แล้วจึงทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก

5.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

5.3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของบุคลากร จำแนกเป็น

- 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา
- 2) ครู

5.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของกรมวิชาการ (2543 : 16 - 21) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน จำแนกเป็น

- 1) ด้านการนำหรือสำรวจความต้องการ
- 2) ด้านการเตรียมการ

- 3) ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 4) ด้านการประเมินผล
- 5) ด้านการสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

6. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคลากร ในสถานศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย และคำนึงถึงประโยชน์ ของผู้เรียนมากที่สุด โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกชั้นตอนจนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

6.2 สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนของรัฐ ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2548
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

6.3 บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา หมายถึง บุคคล ผู้มีบทบาทหน้าที่ประจำ ที่ต้องปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 จำแนก ตามสถานภาพหรือบทบาทหน้าที่ ได้แก่

6.3.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหาร โรงเรียน หรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2548

6.3.2 ครู หมายถึง ข้าราชการครู ที่มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2548

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงาน ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น